

GASETA DE LES ARTS

15 JULIOL 1927

DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

Any IV.— Núm. 77

La jovesa d'El Greco

Sota el títol *La Jeunesse du peintre El Greco — Essai sur la transformation de l'artiste byzantin en peintre européen*, el pintor danès F. J. Willumsen, acaba de publicar un llibre ple d'interès sobre l'art del gran pintor de Toledo. La direcció de l'autor cap als orígens bizantins de l'artista i l'explicació per ells del seu estil estrany i personalíssim, donen a l'obra de Willumsen un extraordinari atractiu i prometen revelar ço que algunes enginyoses teories no han fet més que omplir de confusió i de misteri. Era elemental, no obstant, en judicar l'estil d'El Greco, revisar no sols els seus orígens personals, sinó els seus orígens artístics, i el problema de les fonts de l'estil, el més interessant que pugui plantejar-se a tota crítica, havia de trobar necessàriament en aquest camí explicacions, no per insospitades, menys naturalíssimes. Insospitades, no del tot; algun autor espanyol il·lustre havia girat els ulls cap a l'Orient, pàtria originària d'El Greco, cercant en la terra massa llunyana per la nostra gent poc feta als viatges, el que deia sobre aquest punt. L'art bizantí dels segles xv i xvi, amb els renaixementismes filtrats en la xarxa del seu estil tradicional, a més d'un havien fet pensar, si els partits d'il·luminació típics d'aquella escola, l'allargament de les figures afinades per una llarga tradició, el composicionisme un xic espès i tumultuós de la pintura de Bizanci, podien tenir la seva part natural en la formació de l'art del gran mestre d'El Conde de Orgaz... Però aquestes simples suposicions no tenien més valor que el d'una pensada, i calia l'afectuosa ardidesa i la metòdica perseverança d'un artista dotat de coneixements sòlids, que embestís la qüestió nova del tot de la jovesa d'El Greco i ens donés el resultat d'un treball que, iniciat l'any 1889, s'acaba ara d'imprimir, i aboqués en ell tots els profunds anàlisis que ha fet de les pintures que entraven en qüestió i fundar per ells les hipòtesis serioses que ens venen a descobrir, malgrat

i els inevitables errors que en tota cosa humana ha d'haver-hi, la part desconeguda de l'activitat d'El Greco: aquella dels seus anys de jovesa, aquella justament, a través de la qual pot experimentar-se, com l'estil singularíssim d'aquest home s'és format, quines són les essències originals i quines les influències artístiques que més d'aprop el toquen.

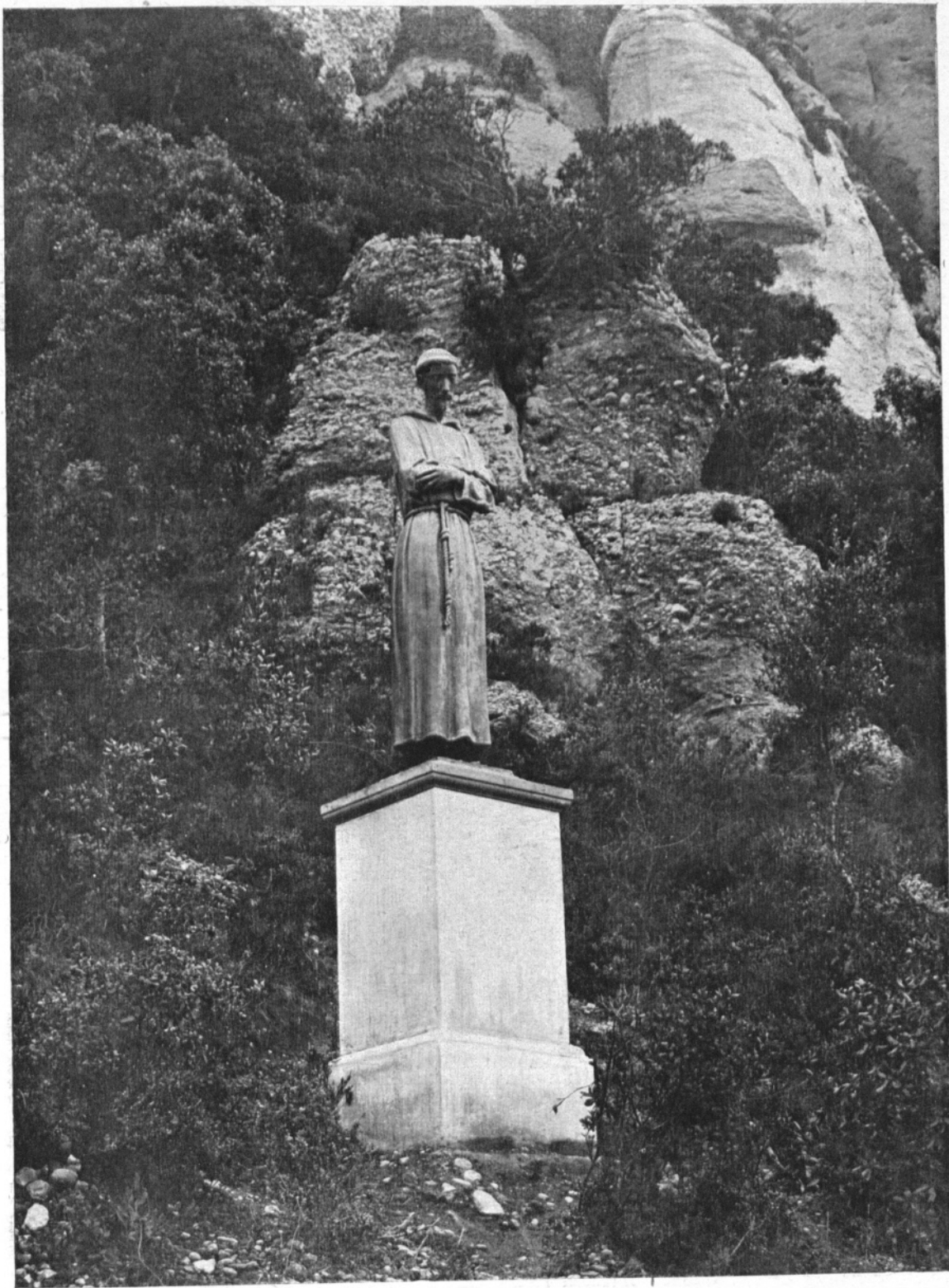
Heu's aquí un programa atractiu i vastíssim, que el pintor danès, per un especial amor a l'obra d'El Greco ha vingut a desenrotllar. Cal dir que la seva empresa meritíssima, ha trobat al seu país la protecció que aquests estudis mereixen. «La Fundació Carlsberg» de Copenhaguen ha subvencionat els treballs exigits per la composició de l'obra, i ha pagat les despeses de reproducció i impres-

sió de les il·lustracions nombroses que el llibre conté. Encara, la «Fundació Rask-Ørsted» ha contribuït a l'obra, i així l'esforç nobilíssim de Willumsen ha tingut l'afectuosa acollida del seu poble, que ha sabut interessar-se i veure la importància que tenia la investigació d'un tema tant llunyà a la història artística danesa, com és aquest de la jovesa d'un pintor que es desentrotlla a Creta i a Itàlia i que fa una de les glòries de la pintura d'Espanya.

Obra el llibre de Willumsen un primer capítol dedicat als documents relatius a El Greco i a la seva personalitat. Un primer grup de documents és format per les dades precedents del mateix artista o d'aquelles persones que poguessin haver-lo conegut personalment. Un segon grup reuneix les versions que sobre El Greco donen aquells que sense haver-lo conegut personalment han conservat la tradició oral sobre la vida de l'artista. Finalment, un tercer grup reuneix tot el que els historiadors d'El Greco han aconseguit d'aportar. Cap document ni relació nova aporta Willumsen en aquest capítol, del qual cal, però, lloar la concisió i el desbroçament perfectes, reduint la lletra al necessari.

Després, l'autor passa a ocupar-se de les dades relatives a la persona d'El Greco; son naixement probat a Candia, capital de la illa de Creta, el nom de Theotòpuli i la seva etimologia, que indica una procedència de família estrangera a la illa, on els noms d'aquesta terminació es creuen procedents del Peloponès o de les Cíclades. S'ocupa de la data de naixença d'El Greco, i de les aportacions del seu treball creu fixar-la entre el 1537 i el 1540. Sobre la vida privada, la religió i el caràcter de la seva persona, fixa els trets segons les dades ja conegudes que els autors han aportat.

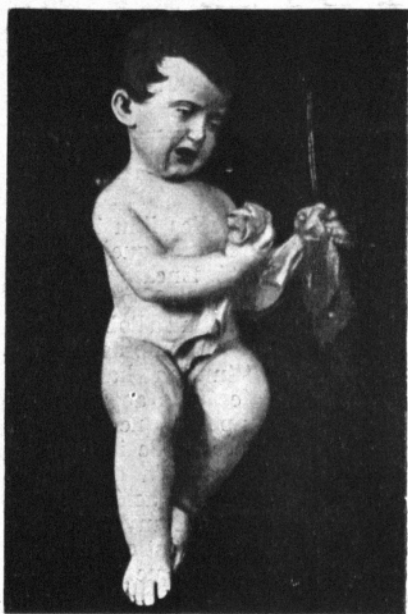
El llibre de Willumsen no és doncs, com l'autor declara, un llibre d'història d'El Greco, sinó un assaig crític a base del qual s'estudia la formació del seu estil i es determinen quines són les seves obres de

L'Estàtua de Sant Francesc a Montserrat

S'ha erigit a la muntanya de Montserrat en commemoració del centenari de Sant Francesc d'Assís, la bella estàtua del Pobret d'Assisi, premiada en el Concurs celebrat a l'efecte, obra de l'escultor Viladomat. La figura de Sant Francesc fosa en bronze als tallers Bechini, dalt del seu pedestal simplicíssim, es destaca bellament damunt el fons de roques de la Santa Muntanya, on la figura del Sant, posa una nova nota de misticisme en aquell paisatge extraordinari.

58

Angel plorós del Misteri de la Santa Espina, obra de Ramon Amadeu. (Museu de la Ciutadella.)

jovenesa. Per a arribar a n'aquest anàlisi, Willumsen recull tots els antecedents possibles. Així comença el seu segon capítol fent un estudi geogràfic i històric de la Creta, admirablement resumit, i amb ell, el de la ciutat de Candia, amb els seus monuments i especialment la seva pintura, de la qual fa un resum històric fins al 1523.

Un tercer capítol li permet, derivant del coneixement de l'estat de

la pintura a Creta, al temps de la primera juvenesa d'El Greco, el suposar quina fou la seva formació artística al costat dels monjos pintors d'icones a l'estil bizanti. Insisteix sobre aquesta possible educació i sobre el dualisme que es produiria en l'esperit del jove artista, en presència d'algunes obres venecianes que arribarien a Creta amb la dominació dels venecians a la Illa. Inclinat cap a la gran pintura dels venecians, fugint del manierisme tradicional de l'escola religiosa de Bizanci, aniria a cercar a Venècia, prop dels grans mestres. L'ensenyament d'aquella pintura humaníssima de la renaixença,

que obria a l'esperit de l'artista, la via de les més altes conquestes.

Heu's aquí lleugerament resumida la primera part d'aquest llibre interessantíssim, model de mètode crític, pel qual hom preveu el gran avenç que s'haurà fet en relació al coneixement de l'obra d'El Greco.

En números successius repndrem el seu comentari.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

Retrat de l'escultor Amadeu, segons un medalló d'Amadeu, copiat per l'escultor Roig i Soler.

a bellesa les coses típiques i anecdòtiques del món vulgar. Amadeu, doncs, ha trobat ara l'escriptor delicat i sensible que fa justícia al seu art, arreplegant totes les dades de la seva vida i catalogant les obres que d'ell resten entre nosaltres. Mancarà

ara solament que el projecte tant acaronat d'una sala Amadeu al Museu tingui realitat immediata, i quedi així serià el nostre escultor entre les figures capdals de la història artística catalana.

**

Preludia el llibre d'Eveli Bulbena, una nota bibliogràfica, on s'enumeren els treballs on ha estat fins ara comentada l'obra de l'artista i s'ex-

posa el pla seguit en la confecció del llibre. Una primera part és dedicada a l'estudi de l'artista, fixant la data exacta del seu naixement a base de documents, i autenticant un retrat extret d'un medalló modelat pel propi Amadeu, del qual n'existeix una còpia feta per l'escultor Roig i Soler. Unes altres notícies ens donen a conèixer a l'Amadeu en la seva llar humil exercint l'ofici de gerrer, del qual passa a escultor, aprenent a l'obrador d'en Costa i al de Bonifàs, a Valls. Ve després la situació de la figura de l'escultor dins el moment artístic en què va viure, passant d'aquí a comentar els caràcters artístics de la seva producció i l'honor que aquesta li valgué en ingressar com a membre de la Reial Acadèmia de Sant Ferran, i la influència que exercí en els seus successors. Nombrosos fotogravats il·lustren aquesta part del text, reproduint les seves principals obres d'imatgeria religiosa.

Un segon capítol va dedicat a «La tècnica de l'artista». L'autor ha pogut determinar a base de recerques enginyoses, on aquest tenia el taller, que s'escau avui ésser en la casa números 11 i 13 del carrer d'Escudellers. D'aquest taller ens en dona idea un text extret de les memòries escrites pel senyor Baró de Maldà, el qual visità l'artista en ocasió d'estar modelant la imatge del Beat Oriol que s'havia d'erigir a l'església del Pi a l'hora de la seva beatificació. Passa després a estudiar els mitjans de què es valia l'artista per a fer les seves obres i esmenta entre ells els maniquís que li feien de model, pels quals tenia testes i peus i mans de recambi. (Alguns d'aquests maniquís es conserven a la col·lecció de l'autor) així com els bocets que feia abans d'empendre una obra d'importància. Quan a la matèria de les seves escultures, eren en talla o en fang, i en alguns casos aquests dos materials s'ajunten

Angel plorós del Misteri de la Santa Espina, obra de Ramon Amadeu. (Museu de la Ciutadella.)

en una sola obra. En algunes imatges és usada la tela enguixada. Estudia així mateix el policromat de les seves obres, assenyalant els colors preferits i tracta en aquest punt del plet que els dauradors li promogueren perquè sense ésser del Gremi, s'encarnava ell mateix les imatges. Aquest plet tingué una solució reial de Carles IV, favorable a Amadeu, del qual aquest monarca culte era admirador i protector, visitant el seu taller sempre que venia a Barcelona.

Finalment, a base d'obres de l'Amadeu de data ben determinada, fa un quadre de l'evolució de l'artista a través dels seus anys de treball.

Un tercer capítol és dedicat a la vida íntima d'Amadeu del qual en dona les dades relatives al seu matrimoni, fills que va tenir, anècdotes de família que inspiraren a l'artista obres determinades, la popularitat de què fruïa a Barcelona, l'època de la guerra del francès i el seu allistament com a milicià; el seu exili vo-

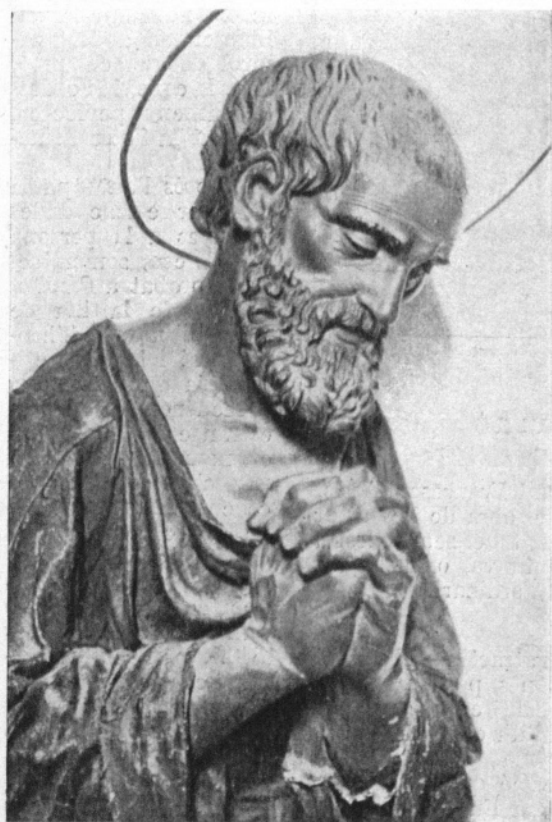
Un llibre sobre l'escultor català Ramon Amadeu

Un distingit escriptor d'art, company nostre, que exerceix la crítica artística a les columnes d'*El Correo Catalán*, acaba de publicar una biografia interessantíssima de l'escultor català setcentista Ramon Amadeu, donant-nos una reunió completíssima

de dades sobre aquesta figura d'importància capdal en la història de la nostra escultura moderna.

Eveli Bulbena Estrany, autor d'aquesta meritíssima biografia fou distingit per ella amb el Premi Pelfort, atorgat per la Societat Econòmica d'Amics del País, en el Concurs de 1924-1925, i ara, davant del llibre que ha donat a l'estampa, hom endevina la pulcritud d'aquest historiador de l'artista que ha rastrejat tots els aspectes de la seva vida, fins a donar-nos una idea completa de la mateixa.

L'autor té raó quan diu que els nostres historiadors de l'art no han donat a Ramon Amadeu tota la importància que mereixia. Les seves escultures, i sobretot les seves delicioses figures de pessebre, són un producte capdal, no sols de la nostra escultura del segle XVIII, i de principis del XIX, sinó que ho són dins la producció general d'Espanya i s'acosta a les millors obres dels escultors en terra cuita d'Itàlia. Demés, les esculturetes de Ramon Amadeu són un producte tant característic, que alhora que documents de raça, constitueixen una prova exquisida d'aquest art realista que sab elevar

Detall de Sant Marian a l'església de Sant Just, obra d'Amadeu al Museu Diocesà de Barcelona.

Sant Josep Oriol, obra d'Amadeu, propietat d'Apel·les Mestres, dipositada a l'església de l'Esperança, on es venera.

L'escrivent del notari de Santa Pau, obra d'Amadeu a la Col·lecció Bolós d'Olot.

luntari a Olot on fou acollit a la casa Bolós, on treballà uns anys omplint d'obres seves les esglésies d'aquella ciutat, el seu retorn a Barcelona i la seva mort, epilòg del capítol un retrat grafològic de l'artista fet per Santiago Masferrer i Cantó i una certificació de veracitat signada per la néta d'Amadeu Na Enriqueta Riera, vídua de Camarasa, qui ha proporcionat les dades de molts dels records de família transcrits.

Un quart capítol del llibre és dedicat als Pessebres de l'Amadeu, assenyalant el mèrit de les seves figures i el crit que aconseguiren, sobretot les del Pessebre d'en Bordes, el gran pessebrista barceloní, del qual en dona un contorn, asse-

nyalant les relacions que tenia amb l'escultor Amadeu, veritable col·laborador del seu gran pessebre.

Finalment l'autor cataloga l'obra d'Amadeu coneguda, molt més numerosa del que es creia, i que constitueix una guia segura i fidel pels qui vulguin examinar i admirar en els seus originals l'obra del gran escultor català que el Sr. Bulbena ens ha

donat a conèixer d'una manera perfecta i discreta, dolent-nos, únicament, que el llibre no hagi sigut escrit en català.

Al nostre distingit company i amic Sr. Bulbena, vagi la nostra felicitació per aquesta obra, que fa esperar amb gust la que prepara sobre «Els Pessebres».

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

Les taules flamenques de Nàjera

No fa molts dies, al Museu d'Anvers, mirava entre les obres de Memling, aquesta peça cabdal de la pintura flamenca, constituïda pel tríptic famós del Crist i els Àngels que foren els plafons de l'orgue de l'església dels Benedictins de Nàjera.

Nàjera, la petita vila castellana, veïna de Logroño, s'havia deixat pendre aquell tresor que un antiquari francès va vendre l'any 1895 al Museu d'Anvers per la suma de 240.000 francs, quantitat extraordinària en aquells dies en què les obres d'art antic no havien encara aconseguit els preus d'avui.

L'obra fou pels entesos atribuïda a Memling i reconeguts tots els caràcters de la pintura del gran mestre flameng. Caràcters agitats un xic en aquesta ocasió pel desig de produir una sensació de majestat poderosa, ben lluny de les dolces intimitats i dels delicats arrauliments de les seves Verges finament tremoloses a la presència de l'Àngel que els porta el missatge de l'Altíssim. Bertaux fou un dels pocs que dubtà en l'atribució de l'obra a Memling, però els autors belgues l'han sostingut i ara darrerament l'autoritat indiscutible del Dr. Friedlander, de Berlín, en el seu llibre sobre els primitius flamencs en curs de publicació, la ve a afirmar d'una manera definitiva.

Hom sent però davant d'aquesta obra grossa, superior en tamany a totes les altres que ha pintat Memling, que aquell art delicat de miniaturista que fa la glòria dels seus retrats de Guillem Morell i de Barbarà de Vlaenderberg, a Brussel·les, o de Martí von Nienwenhove, a Bruges, sofreix una mena de dilació en augmentar-se en tamany. Hom sent que el mestre, fora dels formats i de les composicions acostumades en les seves taules, on les figures viuen en un ambient determinat, dins un escenari concret de casa burgesa flamenca, el fons del qual pampelluga la lluminositat d'un jardinet preciós, es sent balder i insegur davant el format que el plafonat d'un orgue li exigia. Així apareixen insegures entre una glòria de núvols la imatge dolça i majestuosa d'aquest Crist, coronat emperador. Dolça figura serena, perfilant l'òbol del rostre suauíssim entre dos caigudes de cabellera. Vestit de la sumptuosa capa closa per una tanca d'orfebreria, exageradament sumptuosa, dessota la qual creua l'estola del més pur estil gòtic. Una mà beneeix, l'altra sosté l'esfera terrestre en la qual hi ha plantada una creu. A banda

i banda, els àngels cantors sostenint grans volums, canten la glòria del Crist, amb les testes intel·ligents i expressives destacant-se entre un pampellueig multicolor d'ales esteses.

Tot el repertori de figures conegudes de Memling és aquí, en aquest rengle d'àngels formosos. Primoroses i delicades, les angelicals cabelleres, cauen en rulls sedosos a banda i banda dels rostres plens de la dolçor més expressiva. Entretinguts en el joc dels instruments, trompes, violes, salteris, arpes, citarines i cornamuses, semblen sonar en mans dels músics les seves notes dolcíssimes i harmonioses.

Nàjera es va deixar pendre aquest tresor. Cap notícia coneguda ens diu de com el famós tríptic arribaria allí, de si fou obra portada des de Flandes per algun ric donador favoridor del Convent. El fet és que ella existia des de temps immemorial en l'església que avui ocupen els PP. Franciscans, i d'allí va partir de nou cap a la terra de les dolces boires d'on havia sortit, cap al país on homes intel·ligents la rebien com una repatriació, com un tros d'esperit de la terra que, acampat al lluny, tornava ara al seu fogar on gelosament el guarden i l'estimen, i on el mostren amb l'orgull d'una obra de la raça, majestuosament exhibida al centre d'una de les sales principals del Museu d'Anvers.

La visió d'aquest Crist entre els Àngels, procedent de Nàjera, ens portà tot seguit a la memòria aquella altra exquisida taula de mà flamenca que, procedent de la mateixa església, es conserva a la Col·lecció de don Roman Vicente, de Saragossa. Obra del taller de Memling sens dubte, en ella per més d'un tret s'hi reconeix que no ha sigut obra de la mà del mestre, per bé que el seu estil i la seva unió s'hi retrobin. Al mestre innominat de la taula de la Col·lecció Roman Vicente li eren familiars les dolces verges del mestre, la dolçura voleiada dels àngels anunciadors de l'Encarnació; però en la factura, hi ha un manierisme sec, un miniaturisme que volguent dir la veritat treu la vida a les figures i envella el rostre a còpia d'acumular en ells accidents realistes.

Així i tot, l'Anunciació de la Col·lecció Roman Vicente, que un altre antiquari va treure de l'església de Nàjera per a portar-la a les Sales de l'eminent col·leccionador, pot considerar-se com una obra mestra de l'art flamenc, que un pintor eixit de

«Pastor tamboriner». Obra d'Amadeu a la Col·lecció de la Sra. Estrany, vídua de Bulbena.

l'obrador de Memling sens dubte pintaria.

Sortosament aquesta obra no ha passat les fronteres, i l'amor amb què és guardada pel famós col·leccionista saragossà, fa creure assegurada la seva permanència en el país, donant així un testimoni local pel pas en el centre d'Espanya, d'aquest corrent artístic poderós dels països flamencs iniciadors de la renaixença en els països de l'Occident europeu.

Valgui aquesta nota que ens suggereix la visió de la taula d'Anvers, com un testimoni de la recança amb què veiem perduda pel patrimoni artístic d'Espanya, una obra de tanta importància com aquesta. FLAMA.

«Grup de pastors». Obra d'Amadeu a la Col·lecció de la Sra. Estrany, vídua de Bulbena.

«Grup de pastors». Obra d'Amadeu a la Col·lecció de la Sra. Estrany, vídua de Bulbena.

El Concurs de Maquetes pel Monument a Fortuny, a Reus

S'ha celebrat a Reus l'anunciat concurs de maquetes pel monument que la ciutat del Camp vol erigir al genial pintor Marian Fortuny. La lloable iniciativa de honorar la memòria del més il·lustre fill de Reus ha trobat entre els escultors el calor necessari, i més de vint maquetes han sigut presentades i exhibides a la Sala de Conferències de l'Estació Enològica. El Jurat compost de persones il·lustres de Reus, de Barcelona i d'acadèmics vinguts de Madrid expressament, ha fallat no pas unànimement, i ha declarat desert el Concurs. Aquesta manca d'unanimitat, donada la qualitat de les persones que l'han determinada (i esmentem entre elles el nom de Eduard Toda) fa comprendre com, donada la qualitat d'algunes de les obres presentades, s'hagi deixat desert el Concurs i s'hagin distingit amb accèssit d'igual quantia i honor tres maquetes de molt distinta valor.

No som amics de discutir les decisions dels Jurats a les quals els artistes han d'avenir-se des del moment que prenen part al Concurs, però si que tenint el dret d'emetre el nostre judici, exposarem aquest, que en principi és el de què en aquest concurs, com en molt pocs s'esdevé, hi havien dos projectes dignes d'execució, i que donada la desigualtat de mèrits dels tres distingits amb accèssits, hom no veu pas perquè aquesta graduació de valors no s'havia d'expressar per mitjà d'una graduació en la recompensa.

Un examen de les maquetes indica, d'altra part, que el Jurat ha sigut sensible; les millors obres presentades, pel nostre veure, són els projectes de Josep Viladomat i de Borrell Nicolau. El projecte del Sr. Blay, en canvi, ens obliga a confessar que no

està a l'altura dels dos indicats i que altres no distingits el superen. La concepció del monument és afectada de grandiloquència poc escaient al caràcter saborós d'aquella Plaça de la Constitució de Reus, on ha d'ésser emplaçat. D'un modernisme muni-ques de tercera mà i amb pocs recursos de gràcia, quan hom imagina les mesures que ha de tenir l'obra definitiva, hom veu aquella monumentalitat inútil d'escalés i replans, migrada, i, sobretot, veu el terrible *tête à tête* del vianant amb l'estàtua asseguda del gran pintor, drapada a l'objecte de fer-la més noble i dramàtica. Afectació de mal gust en tota l'obra; les disgraciades figures del cim, són la meitat més grosses del què demana aquesta pilastra central poc afortunada, que hom pressent amb neguit que pogués un dia alçar-se al centre de la bella plaça de Reus.

Dels altres dos projectes, el de Borrell Nicolau, correctíssim de línies i d'una molt agradable idealitat, té tot i demostrant les qualitats del

eminent escultor, el mal de l'efectació. Una idea, millor dit, una pensada el perjudica. Aquest record de l'Arc de Barà que conforma i dona la silueta al monument, el perjudica. Aquesta idea és una equivocació, car tota cosa que vulgui semblar un arc de triomf, si no té les proporcions de l'arc quedarà minso o, si les tingues no cabria a la Plaça de la Constitució de Reus, que demana un floró al seu centre, proporcionat al caràcter i a les mesures d'ella. L'obra de Borrell Nicolau doncs, és bella, però impròpia. Magnífica pel fons d'un pas-seig o d'una avinguda, amb arbres que la isolin dels edificis enviro-nants, és un motiu magnífic de clausura d'un fons, però no en un centre de plaça i menys d'una plaça com aquella a la qual és destinada, on tota monumentalitat i grandiloquència excessiva no hi pot escaure.

Viladomat entenem que ha trobat la nota justa, la nota justa un xic irònica i lleugera, neta d'efectació i plena d'esperit i de caràcter fortunyà. Viladomat ha posat al centre

monument que s'hagin fet a Catalunya. Les mides ajustades deliciosament al tamany reduït i taujà de la Plaça de Reus, li ha donat lloc a fer una deliciosa peanya, exquisidament proporcionada i plena de delicadeses en els relleus, que tenen un caràcter preciosista molt espiritual i propi de l'art i de l'època de Fortuny. La discreta representació de l'artista a base d'un medalló de relleu, és una justa manera d'evitar l'estàtua d'un senyor amb pantalons o d'un fantasma drapat amb un llençol dramàtic. Damunt d'aquesta peanya, l'estàtua plasmant una de les més exquisides figures de Fortuny «El Condesito», de l'aquarel·la que hi ha al Museu de Belles Arts.

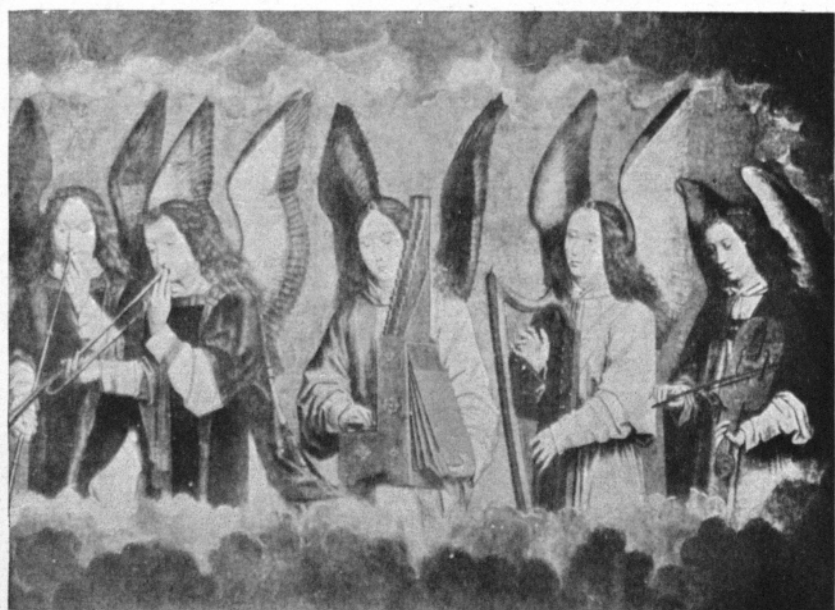
Viladomat ha retrobat el sabor dels bells monuments pacífics i nets de dramatisme que decoren les pla-cetes taujanas i tranquiles de les petites ciutats medievals del Nord d'Europa. Aquelles fontetes de Nuremberg, on lo popular s'ajunta a lo monumental, en l'enrenou d'un dia de mercat no hi fa cap nosa. Jo ima-

«El Crist i àngels cantors». Taula de Memling, procedent de Nàjera al Museu d'Anvers.

HANS MEMLING.—«Angels músics». Detall de la taula de Nàjera. Museu d'Anvers.

HANS MEMLING.—«Angels músics». Detall de la taula de Nàjera. Museu d'Anvers.

Taller de MEVLÂNÂ. — Taula de l'Anunciació procedent de Nàjera, a la Col·lecció de D. Roman Vicente, de Saragossa.

gino aquest enrenou entorn del fantasma drapat de Fortuny del projecte Blay, i de la solemnitat del projecte Borrell. Ni que no hi fessin mercat, en aquesta plaça, la vida ciutadana que s'hi desenrotlla, pacífica i vulgar, hi ha d'estar d'acord, donant-li un punt central de noblesa, amb el bronze daurat, amb la pedra ben tallada i deliciosament treballada, amb el cristall de les aigües mur-

murant en caure dins del bassiol tranquil. Josep Viladomat ha fet una obra digna i és una gran llàstima per la ciutat de Reus que el seu projecte no hagi sigut acceptat i portat a la pràctica. La nostra opinió és aquesta i únicament la exposem complint un deure que el nostre exercici de la crítica artística ens imposa.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

Dos llibres d'art de Josep F. Ràfols

Arquitectura del Renacimiento italiano. Seix & Barral Herm., S. A., Editores. Barcelona. — *Techumbres y artesanos españoles.* Colección «Labor». Biblioteca de iniciación cultural. Barcelona.

De tant en tant apareixen en volums o entre els fulls de les revistes estudis destinats a omplir les clarianes massa abundoses de la nostra cultura artística. L'arquitecte Josep F. Ràfols és dels qui amb més intel·ligència i assiduitat esmersa el temps sobrer de la seva professió en aquesta meritòria tasca. El seu esperit s'atura on hi ha bellesa i sovint del col·loqui en surt un llibre. Així pensem que sortí la traducció del tendre *Llibre de Sant Josep* de Francis Jammes, i així han sortit, entre altres estudis, els dos llibres de què volem parlar.

L'*Arquitectura del Renacimiento italià* ha sigut de temps estudiada per en Ràfols. L'any 1922 es passà vora d'un any a Itàlia, pensionat per la

Junta d'ampliació d'Estudis, i allí nasqué en esperit i en matèria el llibre que comentem, tal vegada sota el cel de Florència que tan fecondes suggestions havia de tenir per una sensibilitat com la de l'autor.

Aquest llibre de l'*Arquitectura del Renacimiento italià*, és un llibre càlid i massís. Fa l'efecte de què fou escrit per a donar sortida a una necessitat espiritual; com una concreció de les emocions rebudes directament pels carrers de les clares ciutats italianes o pels interiors d'esglésies i palaus amb ulls assedegats de bellesa.

Per les planes del llibre, poc voluminós com és, hi passa la pompa del Renacimiento italià, reflexat en sa *Arquitectura*. Cada capítol enquadra breu i clarament un aspecte o escola de la matèria tractada. Els precursors; els primitius florentins; la influència de l'Humanisme, tan interessant; la plenitud i decaïment a Florència; les escoles veneciana i del Nord d'Itàlia, de la Lombardia,

de Vicenza i Gènova; de Roma, des de l'elegant renaixement impulsat per Lleó X fins al fastuós barroquisme del Borromini.

És un interessant resum d'aquest període excels de l'art. I l'interès estriba, no sols en la matèria tractada, sinó en la forma amb què ho és. Els exemples citats — els més característics per representar cada matís — no són peces deslligades entre si. Són anelles de la cadena històrica que neixen com un producte de les circumstàncies i dels artistes que hi intervenen. Aquests artistes hi són evocats de faiso humana i amb anècdotes representatives de manera que encomanen humanitat a tot el procés arquitectònic.

Brunellesqui, Bramante, Miquel Angel i altres cèlebres arquitectes, amb els Mèdici i els Papes, guaiten pels fulls del llibre mostrant sos trets característics, amb estricta discreció per tal que el lector en faci la coneixença.

Es veu que el senyor Ràfols ha sentit bé aquest llibre; i ben documentat i posseït de copiosa bibliografia, sempre guiat per la seva lloable sensibilitat d'arquitecte, ha anat destriant la matèria i ha reeixit abastament en la tasca de donar en 184 planes i 160 gravats la selecció de les seves recerques erudites i plàstiques.

És un llibre que fa goig de fullejar i goig de llegir. Els gravats hi són abundosos i els fa més comprensius el text que l'acompanya, ple d'ordre i amenitat, ço que tractant-se d'un llibre tècnic és major elogi.

En l'altre llibre l'amic senyor Ràfols ens parla dels *Sostres i Enteixinats espanyols*. Matèria interessant i poc coneguda. Monografies d'edificis i tractats d'arquitectura general, en contenen referències. Ràfols ha recollit intel·ligentment tot el material necessari, l'ha sistematitzat i ha ofert la primera obra de conjunt en espanyol sobre un tema de tant fort interès que — com altres coses — els estrangers havien ja encetat.

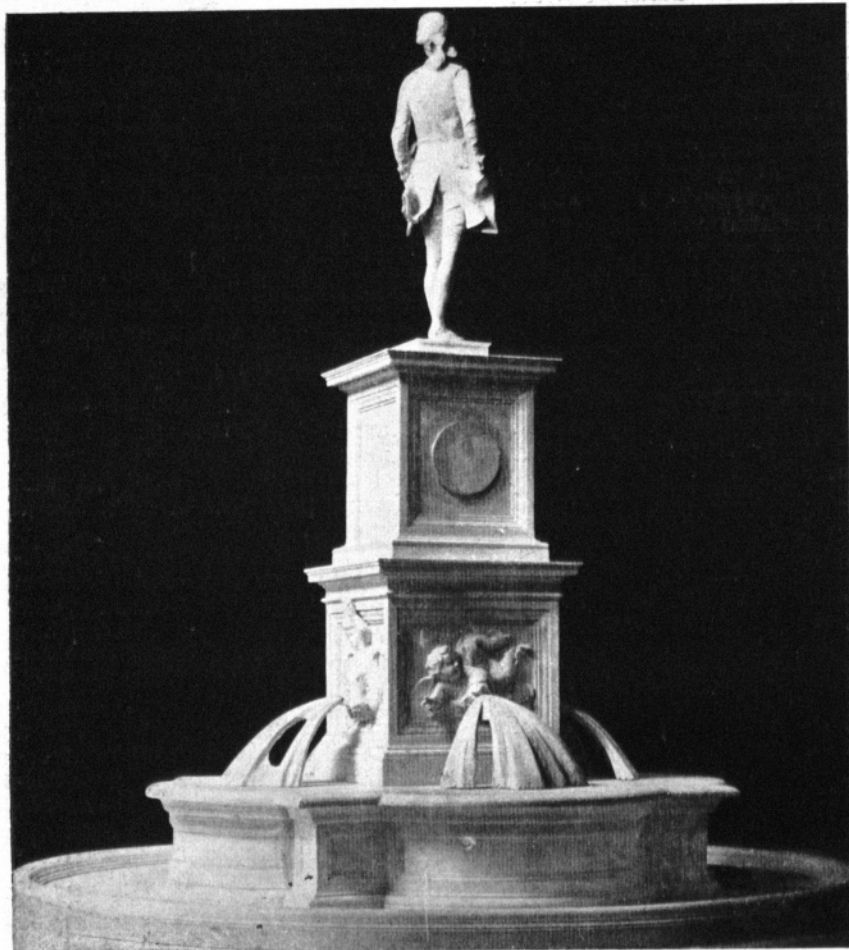
És un llibre també manual, com l'anterior; però la limitació del seu volum no és obstacle perquè quedi planejat en ell tot el quadre general de les estructures adoptades pels diferents pobles de la Península al llarg dels segles.

Per més que el llibre no es refereix sols a Catalunya en ell hi estan molt ben representats els exemplars de nostra terra, ço que ens compensa en certa manera d'altres llibres similars, escrits com aquest en espanyol, on les coses catalanes hi són somerament tractades. Aquesta remarca no ha de sorprendre a ningú que conegui la idealitat i la tasca d'investigació realitzada per en Ràfols sobre la matèria.

De seguida que aquest arquitecte escriptor hagué acabat els seus estudis oficials de la carrera — els particulars, amb l'arrencada que ha pres, no porta traces d'acabar-los mentre li quedin dies de vida i coses per estudiar — l'arquitecte senyor Jeroni Martorell, Director del Repertori Iconogràfic de l'Exposició de

Taller de MEVLÂNÂ. — Detall de la taula de l'Anunciació de la Col·lecció Roman Vicente, de Saragossa.

JOSEP VILADOMAT. — Maqueta pel Monument a Fortuny, presentada al Concurs de Reus, amb el lema «El Condesito»; premiat amb accèssit.

Barcelona, li encarregà l'estudi gràfic dels enteixinats policroms de Catalunya i Aragó. D'aquesta manera entaulava coneixença directa amb estructures i policromies i característiques d'aquests importants elements constructius que de dia en dia es van perdent. Secundant un desig de l'Institut d'Estudis Catalans, l'any 1921 presentava al *Congrés d'Histoire de l'Art*, que tingué lloc a París, un estudi dels *Enteixinats policroms a l'antic reialme d'Aragó*. Tot això donava a l'autor preparació i autoritat sobrada perquè una casa de prestigi com la «Editora Labor» li encarregués la redacció d'un llibre com el que ens ocupa.

Consta d'una primera part de text, amb figures intercalades i una segona part de làmines amb 76 gravats molt ben tirats que completen la informació gràfica. La majoria són fotografies, però ni ha una bona quantitat que són trets de dibuixos i pintures del Sr. Ràfols. Aquest estudi directe del natural, a més del seu propi interès, avala i dona autoritat a la resta del llibre. Els que coneixem algunes d'aquestes pintures originals que es guarden al Repertori Iconogràfic, enyorem la frescor i exactitud del color que no poden donar la reproducció en negre. És bona prova de ço que diem la tricromia de l'enteixinat de la catedral de Terol que s'hi acompanya.

Qui estimi aquest aspecte sumptuari dels nostres antics castells, palaus i temples, el que conegui aquestes pintures ombrades per la pols i el temps, ha de trobar en el llibre d'en Ràfols la revelació de molts detalls que li plaurà de descobrir i una guia per controlar-los al natural, gairebé sempre incòmode d'estudiar si no n'hem fet abans la coneixença.

J. BORRELL NICOLAU. — Maqueta pel Monument de Fortuny a Reus. Premiada amb accèssit.

L'amic Ràfols aconsegueix una gran obra escrivint en la forma que ho fa aquestes matèries que altrament podrien resultar aixerreïdes. No perquè els temes no s'ho valguin ni siguin suggestius, sinó per la disciplina, gairebé rigidesa de plan en la qual podria resultar perillós de caure; i la tecnologia a la qual l'autor no es pot sotraure per explicar-se amb exactitud i concisió.

Amb les qualitats d'escriptor i de crític que posseeix el senyor Ràfols i obres d'art com les estudiades havia de produir llibres de vàlua no sols pel seu contingut, sinó per la seva complexió estètica. Nosaltres el felicitem de tot cor per la seva benemèrita tasca de divulgació, tot esperant els nous fruits que ens té promesos del seu treball. Creiem sapiguer que la mateixa casa Seix i Barral Hermès té per publicar altres tres volums que completaran l'estudi de les arts plàstiques del Renaixement a les dues penínsules mediterrànies: un d'Escultura i Pintura italianes, i els altres dos d'Arquitectura, i d'Escultura i Pintura ibèriques. Esperem amb impaciència aquests llibres que junt amb els dos apareguts hauran d'ésser d'aquells imprescindibles en tota llibreria de qui li plagui assaborir les belleses artístiques.

CÈSAR MARTINELL.

La fundació Monumenta Cataloniæ

El missatge de Francesc Cambó, demés de manifestar-se en les fundacions literàries ja conegudes i prou famoses, s'ha produït en últim terme amb la fundació que sota el títol de «Monumenta Cataloniæ» publicarà els monuments catalans, degudament estudiats en monografies fetes per especialistes de la terra i de l'estranger, i esplèndidament editats, com ho sien les millors publicacions d'Europa. Apart els volums anunciats de l'art ibèric que publica l'Ins-

JOSEP VILADOMAT. — Detall d'execució de l'estàtua d'«El Condesito», destinada al Monument a Fortuny.

titut d'Estudis Catalans sota el patronatge del senyor Cambó, i que per correspondre a l'arqueologia no figuraran en aquesta sèrie d'art, s'estan imprimint actualment els dos primers volums de la sèrie dedicats a l'estudi dels retaules de pedra en els segles XIV i XV. El text d'aquests volums, estudi completíssim de la matèria, és degut a l'arxiver municipal Sr. Duran i Samper, especialitzat en estudis d'història de l'escultura gòtica catalana.

Es troba així mateix en curs d'impressió el llibre sobre «La Vidrieria a Catalunya» que ha escrit el savi conservador del Museu de Vich, Mossèn Josep Gudiol, i que conté un aplec de totes les dades que fan una història completíssima de l'art del vidre a la nostra terra. Cent vuit grans reproduccions en fototipia reproduïen els principals i més típics exemplars de la vidrieria catalana.

A seguit es publicaran els quatre volums, reunint en un corpus tots els frontals romànics catalans, treball en el qual s'ocupa fa alguns anys, el nostre estimat amic el Director de la GASETA DE LES

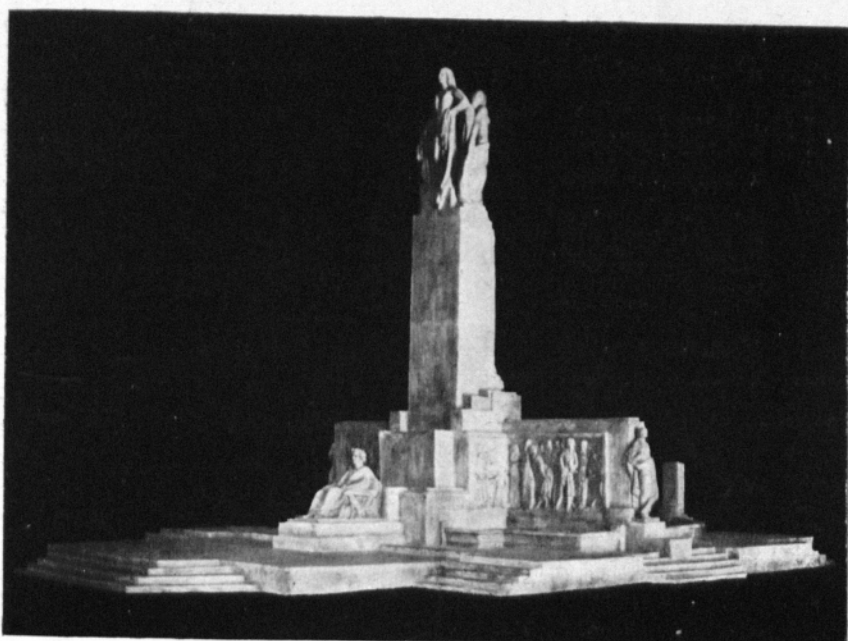
ARTS, en Joaquim Folch i Torres, qui promogué al Museu durant la seva direcció la formació de les Sales d'Art Romànic que han donat valor internacional a les nostres col·leccions públiques d'art.

Mossèn Josep Gudiol treballa també en un estudi sobre la imatgeria romànica catalana, que ha de tenir, donada la matèria i l'autoritat de l'autor, un interès extraordinari.

Tenen, demés, altres volums confiats al Sr. Puig i Cadafalch sobre «L'Escultura monumental romànica de Catalunya», i l'«Arquitectura civil gòtica a Catalunya». Els arquitectes Folguera, Bonet i Ràfols sobre l'«Arquitectura Catalana del Renaixement». L'arquitecte Puig Boada, sobre l'«Arquitectura militar medieval a Catalunya, València, Mallorca i Rosselló». Els erudits Gudiol i Soler i March, sobre «Els Pintors Serra». En Duran i Sempere sobre «El pintor Lluís Borrassà». En Francesc Martorell sobre «La Miniatura romànica catalana», etc., etc.

La fundació «Monumenta Cataloniæ» a l'objecte de difondre arreu del món estudiós els nostres tresors artístics, publicarà, demés de l'edició original en Català, traduccions en Espanyol, Francès, Anglès i Alemany.

La direcció de la Fundació «Monumenta Cataloniæ» des del passat mes de març ha sigut confiada al Director de la nostra GASETA, en Joaquim Folch i Torres, qui trovant-se de viatge a Alemanya, Suïssa i França, en celebrar-se el banquet que anyalment dediquen al senyor Cambó els col·laboradors de les fundacions per ell sostingudes, no hi pogué assistir, i no pogué donar compte de l'estat dels treballs dels quals s'en donà en el referit banquet una ressenya resumida que els diaris catalans varen trametre al nostre públic. Essent els lectors de la nostra

M. BLAY (fill). — Maqueta pel Monument a Fortuny, premiada amb accèssit al Concurs de Reus.

GASETA, els constituents del públic interessat principalment en les publicacions de la Fundació «Monu-

menta Cataloniæ», hem cregut oportú de donar aquesta notícia.

J. SERRA.

Número Gaudí de «La Ciutat i la Casa»

La revista d'arquitectura *La Ciutat i la Casa*, acaba de publicar un número extraordinari, tot ell consagrat a l'estudi de l'art gaudinià. La primera edició d'aquest quadern Gaudí ha estat feta en català, i es prepara una edició castellana i francesa, donada la importància de l'obra del gran arquitecte.

El sumari d'aquest número monogràfic va avalat amb les signatures prestigioses dels arquitectes Lluís Bonet, Francesc de P. Quintana i Josep F. Ràfols. Heu's-el ací:

«L'obra arquitectònica de Gaudí», per Lluís Bonet; «Les formes guerxes del temple de la Sagrada Família», per Francesc de P. Quintana; i «Els mobles projectats per Gaudí i els seus objectes d'art litúrgic», per Josep F. Ràfols. Estudis d'una gran densitat que cal no desconèixer per a judicar l'obra de Gaudí.

Aquests treballs són il·lustrats amb nombrosos gravats de gran tany i d'una tricoloria en la qual es reproduïx una ben enquadada porteria del Parc Güell.

GASETA DE LES ARTS

Apareix quinzenalment

EDITORIAL DAVID, Corts, 460 — EDITORIAL POLIGLOTA, Petritxol, 8

Subscripció:			Número solt:	
			De l'any corrent	Ptes. 1'25
	Barcelona.....	2 ptes. al mes	> anterior >	2
	Península i Amèrica	30 > l'any		
	Altres països.....	36 > >		

II Exposició d'Art del Penedès

S'ha celebrat al Vendrell la segona exposició d'Art del Penedès, a la qual la nostra publicació no ha sigut invitada, motiu pel qual ens veiem en la impossibilitat de donar compte de la mateixa dedicant-li tot l'espai que la seva importància i l'encoratjament que aquestes manifestacions reclamen, demanava.

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.ª, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
MASVILA, F. PG. S. JOAN, 133. ESTUDI
MESTRES, FÉLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.ª, 1.ª

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
LLONGUERAS, JAUME .. RDA. S. PERE, 36, 3.ª, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON DIAGONAL, 389.

Projectistes de jardins

LLIMONA IBENET, RAFAEL CASA BALIARDA-HORTA
RIGOL ARTUR PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAIXAS Pl, 1, 1.ª

Llibreries d'art

EDITORIAL POLIGLOTA PETRITXOL, 8.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MUNTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.ª

Efectes de dibuix i pintura

GUARDIOLA, I. VALÈNCIA, 199.
HORTA, MIQUEL AVINYÓ, 7
TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR ... FRENERIA, 5.ª
QUER FARRÉS, FR.º ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRIBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP MOZART, 6, 1.ª, 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª. STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.ª, 2.ª

Ebenistes

ORRI, FREDERIC ARIBAU, 226.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª. ... MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.

Làmpares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ARIBAU, 103.

Miralls

TERRÉS CAMALÓ, E. EXPOSICIÓ: LAURIA, 9
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H... CALL, 21.

Tapissers

BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
GILABERT, JOSEP PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSA, PERFECTE BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

GRANELL I C.ª ENRIC GRANADOS, 46.
TERRÉS CAMALÓ, E. EXPOSICIÓ: LAURIA, 9
TERRÉS CAMALÓ, J. M., S. C. Tallers: VALÈNCIA, 483

JOIER

TEL. 813 - S.P. GRANVIA, 660

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

Compreu el llibre Per la bellesa de la Llar humil

Recull d'orientacions

Edició del Foment de les Arts Decoratives il·lustrada amb 50 làmines en negre i colors i un suplement contenint l'alçada — i plantes d'un edifici —

Preu: 18 ptes.

Ha sortit
La Novel·la d'en "FLAMA"

La Rulota

LLIBRERIA CATALONIA
Plaça Catalunya, núm. 17

LA CIUTAT I LA CASA

REVISTA D'ARQUITECTURA,
ARQUEOLOGIA I BELLS OFICIS

Corts Catalanes, 754, 1.ª 1.ª

BARCELONA

Art & Marcs
Presents

Sala Parés

Petrítxol, 5 Telèf. 3523 A.

BRONZES D'ART
FERRETERIA I METALLS PER A OBRES
LÀMPARES
INSTAL·LACIONS AIGUA I GAS

BIOSCA & BOTEY, S. L.

VENDES: Rambla Catalunya, 129
Telèfon 1228 G.TALLERS: Roger de Flor, 189
Telèfon 1005 G.

A. PADRÓS, S. A.

Premiada a l'Exposició d'Arts Decoratives de París de 1925

ARQUES INVULNERABLES PER A CAUDALS
AMB PANY DE SECRET SENSE CLAU
PREMSSES PER A COPIAR CARTES
PANY DE SEGURETAT PER A PORTES DE PIS
BASEULES DE ROMANA SENSE PESOS
CAMBRES CUIRASSADES AMB COM-
PARTIMENTS (PER A BANCs I BANQUERS)
A PROVA DE FOC, EXPLOSIUS I LLADRES

Fem tràmesa de pressupostos si s'ens demanen

TALLERS: VALENCIA, 501-503 • CASTILLEJOS, 247-249
DESPATX: RONDA SANT PERE, 21 • BARCELONAReproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430

Barcelona

ANTIGUITATS D'ART

Call 28 PRAL.
(CARRER FERNANDO)
(PLAÇA ST. JAUME)

BARCELONA

Fusteria

Enric Tarragó

TALLER DE CONSTRUCCIONS:

Consell de Cent, 283. Telèf. 3504 A.

FÀBRICA D'ELABORAR FUSTA:

Roger de Flor, 132. Telèf. 327 S. P.

G. Homar

Mobles
Làmpares
Decoració
Antiguitats

Canuda, 4 BARCELONA

QUADERNS DE DIVULGACIÓ ARTÍSTICA DE LA GASETA DE LES ARTS
Director: JOAQUIM FOLCH I TORRES

EL TRESOR ARTÍSTIC DE CATALUNYA

HA SORTIT EL PRIMER QUADERN DEDICAT A

EL RETAULE DELS REVENEDORS

HA SORTIT EL SEGON QUADERN

ELS ANTICS VIDRES CATALANS ESMALTATS

Formaran aquests quaderns, en sèries, un veritable catàleg artístic monumental de Catalunya

Subscripcions a la col·lecció "GASETA DE LES ARTS"

EDITORIAL POLIGLOTA. — PETRITXOL, 8

SILLÓ DE REPÓS

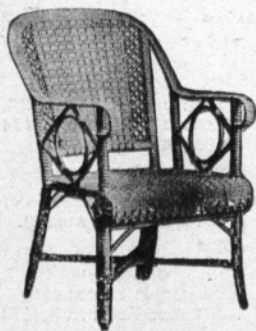
Patent n.º 93559

POT GRADUAR-SE A QUATRE POSICIONS
DIFERENTS AVENTATJA EN CONFORT
I EN ECONOMIA AL SILLÓ ADJUSTABLE DE
FABRICACIÓ ANGLESModel A. Model B.
Tapissat amb molles Amb coixins de miraguano

A. Badrinas

Neptú, 2 (G.)

BARCELONA

MOBLES ARTÍSTICS DE ROTEN (JONC)

FÀBRICA:

Passeig de Gràcia, 115

BARCELONA

JOAN BUSQUETS

Casa fundada l'any 1840

MOBLES ARTÍSTICS DECORACIÓ
OBJECTES PER A PRESENT

Exposició, Despatx i Tallers:

Passeig de Gràcia, 36 - Tel. 5314 A. - Barcelona